

Сидор М.Б.,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва,
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(m_sydor@dspu.edu.ua)

Сигляк В.І.,
студент факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(voken077@gmail.com)

Асамбляж як синтез виражальних засобів та підручних матеріалів у творчих поступках митців

Висвітлюється сутність асамбляжу як особливого виду унаочнення творчих помислів митців як форми і прийому неординарного інтерпретування дійсності та світу уявного синтезом різноманітних предметів і речей (їх фрагментів, деталей), які стали вже «відпрацьованим матеріалом». Показано, що асамбляж як самостійний, по-особливому виражальний і дієвий культурно-мистецький напрям, здатний піднімати важливі життєві теми, відображати певні образи, явища та дії, якими характеризуються як реальні життєві вчинки, та і все те, що є продуктом уяви. Відтак автори доводять, що кожен асамбляж – це безумовно творча авторська «річ», індивідуальна, неповторна, з екстравагантною подачею відтворюваного. Акцентовано на тому, що для створення асамбляжної композиції митець заздалегідь має знати (визначити для себе), з яким матеріалом він буде працювати, що саме буде використано, задіяно у майбутньому творі. Тому тут уже на перших етапах важливим і первинним виступає сам матеріал, з якого буде виконано роботу. Автор має розуміти, які можливі трансформації можна буде «отримати» від обраного

матеріалу, що у подальшому з нього можна створити, як, якими видозмінами один використовуваний матеріал можна інтегрувати з іншим.

Ключові слова: асамбляж, сучасне мистецтво, трактування, засоби, матеріали.

Assemblage as a synthesis of expressive means and improvised materials in the creative processes of artists

The essence of assemblage is highlighted as a special type of visualization of artists' creative thoughts, as a form and method of extraordinary interpretation of reality and the imaginary world through the synthesis of various objects and things (their fragments, details), which have already become «worked-out material». It is shown that assemblage as an independent, especially expressive and effective cultural and artistic direction is capable of raising important life themes, reflecting certain images, phenomena and actions, which are characterized as real life actions, and everything that is a product of the imagination. Thus, the authors prove that each assemblage is an absolutely creative authorial «thing», individual, unique, with an extravagant presentation of the reproduced. It is emphasized that in order to create an assemblage composition, the artist must know in advance (determine for himself) what material he will work with, what exactly will be used, involved in the future work. Therefore, at the first stages, the material itself, from which the work will be made, is important and primary. The author must understand what possible transformations can be «obtained» from the selected material, what can be created from it in the future, how, with what modifications, one used material can be integrated with another.

Key words: assemblage, contemporary art, interpretation, means, materials.

Постановка проблеми. Коли дивимося на твори, які є продуктами діяльності художників, неодмінно приходимо до думки, що світ образотворчого мистецтва неймовірно великий і різноманітний. Через розкривані тут сюжети митці унаочнюють не лише те, що відбувається навкруги, що реально зрять

наші очі. Відтворюваним вони «подають» суспільству певні інформації, ті чи ті нарлативи уявного, існуючого поза межами нашої буденності (Смирна, 2017: с. 26). Відтак, всяке тут представлене є в принципі інноваційним (Сидоренко, 2008: с. 14), тому так чи так стає об'єктом зацікавлення, дослідження вкладених у нього смислів, концепцій, специфік відтворення у тому чи тому художньому матеріалі, і не тільки. У плані останнього маємо на увазі, що для нинішнього мистецтва, особливо того його напрямку, який зазвичай називаємо «сучасне мистецтво», властивим є використання не лише різних художніх матеріалів, а й всяких найрізноманітніших речей, предметів, об'єктів (цілком або окремими деталями, частинами тощо) з нашого буденного життя (Жиров, 2018: с. 75). Якраз до таких творінь, які своїм сутнісним походженням, видовим концептом, принципами і способами виконання формують конкретну їх «групу» під назвою «асамбляж», і є звернена наша увага.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Зосереджуючись на щойно сказаному, хочемо поставити акцент на тому, що всякий поступ нашого життя, події і явища, які його наповнюють, потребують чіткого осмислення та досконалого вивчення. Такі суспільні задачі не оминають і мистецтвознавчої царини, де науковці та дослідники мистецтва вивчають і аналізують як загальні течії та настрої в світі мистецтва, так і всякі локальні нарлативи, сучасні тенденції художнього представлення дійсності, уявлюваного, їх трансформації, безпосереднього авторського інтерпретування.

З особливим зацікавленням досліджується мистецька діяльність, у якій провідним виступає творення нестандартного, нетипового. У класичних видах зображувального мистецтва, таких, зокрема, як живопис, графіка, скульптура, «позиціями» зосередження уваги є «новітнє», «інноваційне», яке породжує відповідні «нові трактування» образної чи стилістичної подачі унаочнюваного, того чи того технічного втілення задуманого. Серед вислідів таких позицій актуальними є праці: В. Сидоренка (2008), О. Ременяка (2010), Л. Смирної (2017), Г. Вишеславського (2020), Н. Костишин (2020), Т. Грідяєвої (2021), Л. Корницької і Д. Пекарської (2022), І. Покулити та О. Михайленко (2022).

У дослідженні асамбляжу такі цільові лінії також перегукуються. Однак і мистецтвознавці, і теоретики та критики сучасного мистецтва прагнуть вивчити не лише наявні на теперішній час наративи виражальності в асамбляжі, а й визначити спонуки звернення до цього виду художньої творчості, розкрити чинники формування популярності таких робіт, дати їм об'єктивне пояснення й обґрунтування. До таких питань звернені матеріали і наукових розвідок, і методичних праць, зокрема авторства: І. Глухенького та В. Пилипчук (2004), Г. Колісниченко (2011), Д. Ключко (2013), В. Жирова (2018), Л. Козловської (2019), О. Іващенко (2022), Т. Педан (2022), Г. Цьомик (2022), О. Мая (2023) та ін. Відповідними нотатками про сутність асамбляжу, його природу, аспекти виражальності, інші характерні особливості повняться довідкові джерела мистецького спрямування, різноманітні дописи в Інтернет-сайтах тощо.

Мета статті. Розкрити сутність асамбляжу через призму розгляду його як синтезу (взаємопоєднання) відповідних йому виражальних засобів та підручних матеріалів у творчих поступках митців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світ пластичних мистецтв, які своєю природою здатні унаочнювати зриме і уявлюване, характеризується доволі широким розмаїттям. Йдеться власне про те, що сьогодні в царині образотворчості існує багато «варіантів» художнього відтворення і реальної навколишньої дійсності, і всього того, що може бути спродуковане людською уявою, породжене враженнями та асоціаціями. Усе це є характерним і для «класичних» гілок образотворчого мистецтва (живопису, графіки, скульптури), і для тих видів художньої діяльності, якими презентується «contemporary art» – так зване «сучасне, актуальне мистецтво» (Сидоренко, 2008: с. 10). А тому ми постійно говоримо, що і в першому, і в другому напрямках засади, формати, контексти художнього представлення унаочнюваного так чи інакше пронизані духом «інноваційного», пошуками та розробками «новітніх ідей», певного нетипового і неординарного, позбавленого всяких зовнішніх утисків, табу та регресивних настанов (Смирна, 2017: с. 36).

Безумовно, цікавим, оригінальним і актуальним для сьогодення постає «асамбляж» – один із різновидів такої «інноваційної» мистецької творчості. Інтегруючи в собі різноманітні матеріали та елементи, а часто і всякі побутові предмети та речі, їх частини чи окремі деталі, роботи в стилі асамбляжу виписують яскраву сторінку в загальному представленні сучасного візуального мистецтва (Жиров, 2018: с. 74). Однак щоб дати вичерпну характеристику його виражальним наративам, його художній концептуальності, зрозуміти принципи єднання використовуваних в ньому матеріалів, маємо спочатку предметно визначити сам «базис» постання асамбляжу власне як мистецького явища.

В аналітиці природи асамбляжу ми прийшли до висновку, що такі твори постають як «суміш» аплікаційного і колажного (*укладання в єдине ціле шляхом набору, поєднання*), скульптурного (*передання задуманого у тривимірності*), живописного і навіть графічного (*унаочнення певним кольоровим наповненням, підкреслення контурів, обрисів, ліній тощо*) принципів відтворення чи то чогось реального, чи уявлюваного як продукту фантазії. Означене вибудовуємо на тому, що асамбляж як форма подачі задуму митця є не просто особливим. Це унікальний «організм», що створений і функціонує на засадах синтезу (єднання в єдине ціле) задіяних у ньому предметів, об'єктів, їхніх частин, фрагментів, деталей тощо (Глухенький, Пилипчук, 2004: с. 40). Притому в асамбляжних композиціях можуть бути речі, які мають певний «смісловий» зв'язок між собою, якесь споріднене походження чи прикладне застосування, однакову матеріальність, або ж взагалі є «чужими», похідними з різних сфер і середовищ.

Отож, розглядаючи асамбляж як особливу та безумовно унікальну форму художнього унаочнення задуманого, як оригінальний жанр, вид і стиль реалізації творчої думки митця, тою чи тою мірою маємо розуміти, що йдеться про неординарне мистецьке явище. Говорячи також про асамбляж як про конкретний, самостійний, по-особливому виражальний і дієвий культурно-мистецький напрям, маємо бути свідомими того, що він здатний піднімати важливі життєві теми, питання, відображати певні образи, явища та дієства, якими характеризуються життєві вчинки.

Кожен мистецький твір скерований на виконання важливих завдань – «нести» суспільству певну інформацію, «розкривати» через відтворювані змісти і смисли ті чи ті насущні проблеми, дійства і явища нашого реального життя (Сидоренко, 2008: с. 10). На цих засадах творяться як академічні, станкові роботи, так і монументальні витвори, починаючи від різних настінних розписів і завершуючи ландшафтними скульптурами, стелами, творами ленд-арту, масштабними екстер'єрними інсталяціями, перформансами тощо (Вишеславський, 2020: с. 12).

На основі сказаного можемо констатувати, що кожна відображена у мистецькому творі форма завжди виступає «носієм» притаманної їй риси існування, «виразником» тої чи тої життєвої сфери людини, її життя і буття в цілому. Коли на це подивитися у зворотному порядку, то бачитимемо, що кожна сфера і кожен спосіб життя, конкретний поступ людини, суспільства породжує відповідні властиві предметні метафори й асоціативні норми, які власне й відтворюються мистецтвом у відповідних постаннях (Ременяка, 2010: с. 200). Звідси логічно випливає, що в кожному художньому творі, зокрема і в роботах, виконаних у стилі асамбляжу, всяка втілювана творча ідея так чи інакше пов'язана з реаліями життя, з тим важливим і актуальним, чим воно наповнюється. Відтак усе окреслене наче існує в певному «замкненому колі», де результат залежить від дії, вчинених актів, а всяка та чи та дія, зміст і характер виконуваного обумовлюється (коректується) саме тим, що є бажаним, очікуваним, затребуваним і т. ін.

Кожен асамбляж – це безумовно творча авторська «річ». Однак кожна робота такого штибу не має собі жодного ідейно-змістового аналогу, навіть хоча б чогось приблизного чи то за художньо-композиційним рішенням, чи за матеріальним втіленням. Таке визначення завжди актуальне. Для прикладу проведемо порівняння засад творення асамбляжу зі специфікою вираження зображуваного у живописі, графіці, скульптурі.

Коли за вирішення задуманого береться живописці, або ж графіки чи скульптори, вже від самих початків роботи вони вільно оперують як творчими

помислами, так і художнім матеріалом. Притому усі початкові етапи роботи (пошуки і розробки композиції) вони можуть здійснювати ще без конкретного вибору зображувального матеріалу. Інакше кажучи, пропрацьовування тут творчої ідеї може відбуватися лише уявно (в уяві), обравши для майбутнього унаочнення задуманого той чи той матеріал його зображування лиш подумки.

В асамбляжі такий алгоритм роботи неможливий. Причиною є те, що для створення будь-якої асамбляжної композиції митець вже має знати (визначити для себе), з яким матеріалом він буде працювати, що саме буде використано, задіяно у створюваній композиції. Тому тут уже на перших етапах важливим і первинним виступає сам матеріал, з якого буде виконано твір. Автор має розуміти, які можливі трансформації можна буде «отримати» від обраного матеріалу, що у подальшому з нього можна створити, як, якими видозмінами один використовуваний матеріал можна інтегрувати з іншим (Жиров, 2018: с. 75). Бо якщо спочатку розробляти якусь ідею, а потім, уже під розроблений її формат, добирати відповідний матеріал, то таке може тривати «вічно».

На завершення хочемо додати, що в роботі над асамбляжем застосований матеріал виконує не лише роль виразника творчої думки, засобу її унаочнення. Він ще й спонукає до обігрування розроблюваної ідеї через всякі можливі його трансформації, видозмінення його форм, об'ємності (рельєфності), фактур, текстур, колоритів (забарвлення) і т. ін.

Висновки. Нинішнє мистецтво повниться різноманітними засобами, способами і технологіями відображення і того, що бачимо, і того, що можна уявити. У низці випадків це здійснюється графічним форматом, вираженням лініями, штрихами, крапками, плямами. В живописі відтворюване постає в кольорах. У скульптурній пластиці володарює мова об'ємів та рельєфів. Однак якщо усе це по-особливому синтезувати, де в основі лежатимуть принципи нетипового образотворення, здатного виходити за межі усталених живописних, графічних та скульптурних трактувань, матимемо ще один цікавий, однак неординарний і безумовно екстравагантний мистецький вектор художньої подачі творчої думки – «асамбляж». Виконавці таких творів постають водночас

у двох іпостасях. В одній із них вони наче реставратори «віджитого», «речей з історією», які надають актуальним і повноцінним колись предметам «друге життя», проте в іншому змістовому та функціональному контекстах. В іншій іпостасі вони ще й дизайнери, адже творять щось «нове» і на «новий лад» функціональне. Цим, власне, й модерується сутність асамбляжу.

Список використаної літератури

1. Вишеславський Г. А. (2020). Contemporary art України – від андеграунду до мейнстріму. Київ : ІПСМ НАМ України. 256 с. : іл.
2. Глухенький І. І., Пилипчук В. В. (2004). Асамбляж як окремий вид скульптурного рельєфу в сучасному мистецтві. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2004. № 1. С. 39–47.
3. Жиров В. В. (2018). Асамбляж як художня техніка в сучасному мистецтві. *Арт-простір*. № 3. С. 73–75.
4. Ременяка О. (2010). Об'єкт у просторі мистецтва. *Сучасне мистецтво*. Вип. 7. С. 197–208.
5. Сидоренко В. Д. (2008). Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань : Розвиток візуального мистецтва України ХХ – ХХІ століть. Київ : ВХ [студіо]. 188 с. : іл.
6. Смирна Л. В. (2017). Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві : монографія. Київ : Вид-во «Фенікс». 480 с. : іл.